GAYB

Gayb kökünden kelimelerin Kur'an'daki kullanımı 60 küsurdur. Bunlann sadece biri (gıybet etmek anlamında) fiil (Hucurât, 12) diğerleri isim-mastardır. Yalnız gayb kelimesinin kullanıldığı ayet sayısı 53'tür. Bunların 49 adedi tekil, 4 adedi çoğul (ğuyûb) kullanımdır. Gayb kelimesi, yalnız bir yerde Allah'a işaret eden zamire bitişmiştir. Çoğul kullanımların tümü, tekillerin de bazıları Allah'ın gaybı bilen olduğu anlamındaki terkipte yer almaktadır:

Allah'ın bilme eyleminin en ileri belirişlerinden biri de gaybı bilmesidir.

Gayb, güneş ve benzeri varlıkların gözden kaybolmalarını ifade için kullanılır, diyor Râgıb. Ve devam ediyor: "Buradan hareketle, gayb, duyu organlarına saklı kalan ve insanın bilgisinden gizlenen her şey için kullanılır olmuştur." Gaybın karşıtı, şuhûd veya şehadettir.

Demek oluyor ki, gaybın esası mevcut olmamak değil, herhangi bir sebeple fark edilir olmamak, özellikle görünür olmamaktır. Bunun içindir ki Kur'an, Allah için gayb kabul etmez. Gayb insan için söz konusudur ve her mertebede gayb, aynı anda bir şuhûd olmaktadır. Bir bakışa göre gayb olan, bir başka bakışa göre şuhûd olur. Kur'an şöyle diyor:

"Gökte ve yerde hiçbir gayb yoktur ki açık bir kitapta yazılı olmasın." (Nemi, 75) Elmalıh bu noktayı çok güzel açmıştır:

"Allah'ın melekleri de bizim için gaybdır, ahireti de. Fakat esasında onlar da görülebilir. Mesela, biz 'Kuvvet görünemez' deriz. Oysaki görünen de kuvvetten ibarettir. Gelecek bugün görünmez, yarın görünür. Hasılı, gayb, görülemeyen değil, görülmeyendir. Bugünün

akılla var kabul edileni, yarının duyu organlarıyla fark edileni olabilir... Dünya diye andığımız, şu andaki mevcut görünenden gayba intikal etmiş bulunan geçmiş ile gaybdan görünene intikal edecek olan gelecek zincirleri arasında göze batan yegâne halkadır..." (Elmalık, Tefsir, 11/174-175)

Anlaşılan o ki, gayb, insanın gözü önünde sergilenmemiş bulunandır, olmayan değil. Bizim göremediğimiz, hatta aklımızla izah edemediğimiz, yok değildir, sadece görüp açıklayamadığımızda. Tarihçi müfessir Taberi (ölm. 310/922) gaybı şöyle tanıtıyor: "İnsanların henüz anlayamadıkları, fakat aslında mümkün olan şeydir. Bu bazen, hiç vücuda gelmediğinden, bazen de henüz fark edilmediğinden insanın bilgisi dışındadır."

Bütün bunlar bize gösterir ki, gaybın bir izafî olanı, bir de mutlak olanı vardır. İzafî gayb bugün, burada, buna göre bilinmeyen; fakat yarın, şurada, şuna göre bilinendir veya bilinen olacaktır. Mutlak gayb ise, insanın parça varlığı gereği, bilme gücüne asla ulaşamayacağı gaybdır ki, bu, ulûhiyetin bilgisi dışına çıkmaz. Ulûhiyetin faaliyetlerinden biri de, bu gaybı tekelinde tutması dır.

Allah'ın sıfatlarından biri de Âlimul Gayb'dır, yani gaybı bilen. Bu sıfat bazen Âllâmu'l- Guyûb (gaybları çok iyi bilen) şeklinde verilmektedir. (5/109, 116; 6/73; 9/18, 94, 105; 13/9; 23/92; 35/38; 39/46) Bu anlamda gayba ilişkin bilgiler Allah'ın tekelindedir. (2/33; 6/59; 10/20; 11/123; 16/77; 18/26; 27/65)

Gaybın Allah'ın tekelinde oluşu, insanın gaybdan nasipsizkği anlamında değildir. Yaratıcı, tekâmülün muhtelif aşamalarında insanın bilgisine gaybdan nasipler göndermekte ve oluş, bir tür gaybdan şuhu da geçiş manzarası arzetmektedir. Peygamberlerin işlevleri, işte bu noktada dikkat çekiyor. Gayb hazinesinden insana dağıtılan nasip, önce peygamberler eliyle gerçekleştirilmektedir. Vahyin, bu anlamda bir tanımı da, 'gaybı bilinir hale getiren mesajlar toplamı' olarak verilir. Kur'an, resullere 'gaybın haberlerinden' vahyedildiğini belirterek, şurada yaptığımız tespitin dayanağını verir. (bk. 3/44; 11/49; 12/102) Bu noktada, Kur'an'ın resul kavramıyla neyi kastettiğini iyi belirlemek gerekir. Bir kere şunun altını çizmeliyiz:

Geniş anlamda, insanlığa gayb hazinesinden bilgi nasibi taşıyan tüm büyük ruhların resul (elçi) kavramı içinde ele alınmasında

hiçbir Kuransal engel yoktur. Buradaki resulü dinî sistem getirmiş kişi olarak dondurmak yanlıştır. Allah'ın meleklerden ve insanlardan resulleri vardır ki, bunlar, ilahî gayb hazinesinden çeşitli adlar altında, insanlığa bilgi nasibi dağıtırlar. Kimi sesle, kimi sözle, kimi fırçayla, kimi renkle, kimi yaradılış kanunlarının keşfiyle...

Gaybdan haber getiren bilgi elçileri, sadece kurumsal nübüvveti temsil eden peygamberlerle kayıtlanamaz.

Risâletin biten kısmı bu bilgi elçiliği kısmı değil, kurumsal nübüvvet kısmıdır.

Cin suresi 26-28. ayetler çok açıktır:

"Allah, gaybı bilendir. Ve gaybı kimseye açmaz, hiç kimseyi bu hususta yardımcı edinmez. Elçilerden seçip beğendikleri müstesna..."

Kur'an, müminleri 'gayba inananlar' diye tanıtarak iman sırrı ile gayba inanmak arasındaki ilişkinin kaçınılmazlığına dikkat çekmiştir. (2/3; 21/49; 35/18) Gayb ortadan kalkarsa imanın hiçbir anlamı kalmaz.

Gayba iman, bütün oluşlara ümit ve ufuk açan bir kozmik enerji gibidir. Bu enerji sayesinde insan bilinenle yetinme zavallılığından kurtularak tekâmül yolunda yeni ve ileri merhalelere atılma bahtiyarlığını yaşar. Bunun içindir ki Allah da bir yanıyla şuhûd (bilinirlik, görünürlük) konusudur, bir yanıyla gaybdır. Onun şuhûd yanından aldığımız nasiple azıklanır, gayb olan yanını kucaklamak üzere koşarız. Bilinmesi gereken şudur: Allah tamamen gayb değildir. Kur'an'ın ifadesiyle, insanı aşan gerçeklerin ve planların hiçbiri tam bir gayb değildir. A'raf suresi 7. ayette şöyle deniyor:

"Biz, gayba gömülenler değiliz."

insan, varlık yapısının bir gereği olarak şuhûd ile gaybın kesişme noktasında bulunmaktadır. Ve Kur'an, insanı, sürekli bir biçimde şuhûddan gayba çıkan oluş serüvenine katılmaya çağırmaktadır.

İnsanın başarı ve zaferlerinin esası da gaybdan şuhûda çıkış noktasında belirginleşir. Kur'an bir söz güzelliği içinde bu in-

çeliğe Yusuf suresinde iki yerde işaret etmiştir, (ayet 10, 15) Horlamalara, ezmelere, kıskanmalara, unutturmalara rağmen zafere gidişin ölümsüz örneği halinde gösterilen Yusuf peygamberin çile ve arayış dönemi, anılan ayetlerde 'gayâbetül cübb' (kuyunun karanlığı) olarak gösterilmiştir. Buradaki gayâbet kelimesi gayb kökünden, hatta bir anlamı da gayb olan bir kelimedir. O halde burada, tespit edilmesi gereken ölümsüz gerçek şudur:

Kuran, yaratıcı ve mesaj getirici ruhun zaferini gaybdan görünen dünyaya çıkış olarak tanıtmaktadır. Yaratıcı ruhun eseri, gaybın şuhûda dönüşmesi biçiminde bir ilahî eylemdir.

Bu Kur'ansal inceliği dikkate alırsak gayba imanın bir anlamı da yaratıcı ruhun faaliyetini kutsamak olarak verilebilir.

Gayb bahsine son verirken bir noktaya daha işaret etmek gerekir:

Eskiden beri mugayyebât-ı hamseden yani beş bilinmezden bahsedilir. Bu hurafeye göre, beş şey vardır ki onları Allah'tan başka kimse bilemez. Bu hurafeye delil olarak kullanılan ayet şudur:

"Kıyamete ilişkin bilgi Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır. O, rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilmez. Hiç kimse hangi toprakta öleceğini bilmez. Allah gerçek bilici, gerçek haber vericidir." (Lukman, 34)

Açıkça görülüyor ki burada insanın iki şeyi bilemeyeceğinden, bir şeyin bilgisinin de Allah katında olduğundan bahsediliyor. Yağmur konusunda bilgiden bahis yoktur. "Allah yağmuru indirir." deniyor. İnsan bugün hem yağmurun yağma zamanını bilebiliyor hem de rahimlerdekinin cinsiyetini.

Kısacası, mugayyebât-ı hamse iddiasına Kur'an'dan destek bulmak mümkün değildir. Bu hususlaki rivayetlerin uydurma olduğu anlaşılıyor.